

GAUDE, MATER POLONIA

Kiedy zwyczaj śpiewania *Bogurodzicy* jako hymnu zanikał, w XVI i XVII stuleciu jej miejsce zaczęła zajmować pieśń *Gaude, Mater Polonia* (Raduj się, Matko Polsko). Do dziś ten podniosły hymn mają w repertuarze niemal wszystkie polskie chóry.

Utwór przed wiekami został dołączony do rymowanego modlitewnika *Dies adest celebris* (Dzień nam nastał świąteczny), czyli *Historii o życiu św. Stanisława* – Stanisława ze Szczepanowa (Szczepanowskiego), biskupa krakowskiego. Duchowny popadł w konflikt z królem Bolesławem Śmiałym; przyczyny tego sporu są dziś niejasne: według relacji Galla Anonima w jego *Kronice* biskup popełnił zdradę, za którą władca skazał go na śmierć przez obcięcie rąk i nóg. Gdy królewscy słudzy odmówili zabicia biskupa, w kościele podczas odprawianej przez niego mszy, Bolesław sam go zamordował; działo się to w 1079 roku. Już w połowie XII wieku w Polsce rozwinął się kult tego męczennika, a w 1253 roku Stanisław został kanonizowany. Dodajmy, że w 1963 papież Jan XXIII ustanowił świętego Stanisława jednym z trojga pierwszorzędných patronów Polski.

Autorem słów *Gaude, Mater Polonia* jest zapewne Wincenty z Kielec (lub: Kieleczy; ur. przed 1200 – zm. po 1261 roku) – krakowski dominikanin, historyk i pierwszy znany z nazwiska polski muzyk. Z myślą o uświetnieniu kanonizacji biskupa, Wincenty napisał w języku łacińskim rymowane dzieje jego życia, *Histo-*

rię o życiu św. Stanisława, i dołączył do niej ów hymn. Najstarszy z dotąd odnalezionych (ponad 50) zapis utworu prezentuje *Antyfonarz kielecki* z 1372 roku.

Przez długie lata Wincentemu przypisywano również autorstwo melodii hymnu. W 1956 roku historycy muzyki rozpoznali w niej jednak XIII-wieczną pieśń dominikańską z północnych Włoch. Tu trzeba dodać, że klasztor dominikanów w Krakowie założyli, w 1223 roku, właśnie mnisi włoscy – nic dziwnego więc, iż mistrz Wincenty miał możliwość poznania śpiewów zakonnych, które jego bracia przynieśli „z ziemi włoskiej do Polski”.

Znamy datę i miejsce prawykonania *Gaude, Mater Polonia*: 8 maja 1254 roku w Krakowie, w dniu pamięci świętego, ustanowionym przez papieża Innocentego IV – podczas uroczystości kanonizacyjnych biskupa Stanisława Szczepanowskiego. Ceremonia odbyła się w katedrze wawelskiej lub w kościele dominikanów.

W oryginale utwór jest jednogłosowym chorałem, jednak od połowy XIX wieku wykonuje się go w opracowaniu czterogłosowym. Autorem najbardziej znanego opracowania jest nauczyciel poznańskiego seminarium pedagogicznego Teofil Klonowski (1805-1876). Podniosłą, uroczystą pieśń śpiewa się podczas wielkich uroczystości narodowych i kościelnych, także z okazji inauguracji roku akademickiego, obok *Gaudeamus igitur*.